

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara, 11 Nisan, 1929

Sayı: 124

Musahabe

Kongreler Ayı

İlkbahar mevsiminin en güzel ayı nisan, hayırperver cemiyetlerimizin en mühimlerinin de mihasebe ayıdır. Bu ay içindedir ki Hilâliahmer, Himayeietfal, Türkocakları gibi memleketiçinde kol budak salmış, ve hayırlı işlerde önyak olmuş cemiyetler kongralarını yapıyorlar işlerini görüşüyorlar, ve ilerdeki faaliyetleri için de kararlarını alıyorlar.

Bu neviden cemiyetlerin, tarihi bizde yenidir. Darüşşafaka'yı kuran Cemiyeti Tedrisiye-i İslâmiye bile, cemiyet mefhumuna düşman olan mutlakîyet devirlerinde faaliyetini tatile mecbur olmuştur.

Bu gün azçok inkişafa mazhar gördüğümüz cemiyetler, faaliyetlerini tanzim ve tevsi için hür ve içtimâî tesanüdün kıymetini takdir eden bir havanın müsaadesini beklemeğe mecbur olmuşlardır. Rejim bu cemiyetlere müsaittir, kanunları bu nevi cemiyetleri himaye eder. Umumî irfan ve kültür seviyesi, bu cemiyetlerin lüzum ve faydasını takdir ederek onları besler ve tutar.

19 Nisan 1877 de teessüs ettiğine göre yarım asırlık bir tarihe malik olan Hilâliahmer cemiyetinin bu tarihi hakikaten şayanı tetkiktir. İnsaniyet ve hayırseven adamların ne derin bir imanla ne kadar engellerle çarpışarak muvaffak olduklarını

görmek bir irade ve kuvvet dersi olmakla beraber, bu adamların gayretlerini takdir ederek yardımlarını bezleden hayırseven o zatların ianelerile yapılmış işler de insana haz ve sürur verir.

Bu gün 1,000,000 liraya yakın bir bütçe ile hastalarımızın, gıdasız çocuklarımızın, kıtlığa ve felâkete uğramış vatandaşlarımızın yardımına koştüğünü gördüğümüz Hilâliahmer müessesesi işte böyle gönülleri içtimâî tesanüdü ve hayırseverliğin yüksek aşkından feyzalmış yüksek kalplerin yüksek eseridir.

Çocuk asrı! İstikbalin sulh ve muhadenetle yükselişini özleyen ve sezen büyük kalpli insanların yirminci asra vermiş oldukları unvan!

Hiç şüphe yoktur ki asrın çocuk hakkında telâkkilerinde büyük bir tahavvül ve tekâmül vardır. Çocuğun hakları mevzuu bahstir; çocuğun kendine has ruhî bir vaziyeti haiz olduğu, onun da gençlerden, ve büyüklerden büsbütün farklı bir mantığa - ve demek mümkünse -ayrı bir zihniyete malik olduğu iddia ediliyor. Tabîî bu telâkki tarzı çocuklara karşı vazifelerimizi eskilerinden çok farklı bir surette tayin ediyor. Bizde bir taraftan mektepler diğer taraftan da Himayeietfal cemiyetleri bu asrî telâkkileri yaymaya çalışıyor.

Himayeietfalin neşriyatı çocuk-

lara nekadardaydaly ise çocuk ruhu ve sevgisi cihetinden aileler arasında uyandıracağı alâka da okadar ehemmiyetlidir.

Bu cemiyetin 300,000 liraya vardığını öğrendiğimiz bütçesi hakikatta çok az bir şeydir. Fakat bununla da Himayeietfal çocuk sevgisini ve çocuk alâkasını nekadardayabilirse okadar çok memlekete hizmet yapmış olur. Bu cemiyetin muhterem bir doktori-le konuşmuştum. Bana çocuklarını baktırmak için müracaat eden birçok ailelerin çocuk sıhhatı ve kıymeti hakkında nekadardayaz bilgiye malik olduklarını anlatmıştı. Bu hatıralar arasında cehaletten, göreneklerden doğan çok acıklı olanları da vardı.

Türk milliyetçiliğinin teessüs ve intişarında ehemmiyetli bir amil olmuş olan Türkocakları ideallerinin çoğu tahakkuk etmiş olmak itibarile kendisine yeni hedefler çizecek vaziyettedir. Halkı daha yakından kucuklayarak onu milliyet mebdelerinden ilham alan birçok muasır kuvvetlerle techiz etmek ocaklara düşüyor.

İşte bu ay içinde kongrelerini aktedecek bu üç ehemmiyetli cemiyet geçen bir yıllık faaliyetleri hulâsa ederken istikbalede bakacaklar. Dileğimiz şudur ki bu cemiyetlerle vatandaşlarımız daha çok alâkadardayolsunlar ve onlara istikbal için daha geniş iş ve hayır sahaları açsınlar. H. M.

Musiki:

Prag Radyosunda Türk Gecesi

[Prag'ta Maarif Vekâleti tarafından musiki tahsiline gönderilen Halil Beni beyin bize gönderdiği mektubu aynen dercediyoruz. Türk musikisinin ne kadar genç te olsa Avrupanın göbeğinde bu suretle hatırlanmış olmasından dolayı memnunuz.]

Prag'ta türkleri ve türkiyeyi türk kadar seven, türkçe konuşan bir Praglı vardır :

Prak darülfünunu türk ve acem filolojisi müderrisi Prof. Dok. Jan Ripka cenapları; kendileriyle kesbi muarefe etmiş olmakla bahtiyarım. Memleketimizin ilim ve san'at hareketleriyle yakından alâkadar olan mumaiyleh klâsik edebiyatımız üzerinde ihtisas sahibidir. (Sabit, Baki, Nizami) hakkında ve tarihî vesikalarımız üzerinde matbu eserleri vardır; bu halis türk vesikaları içinde Slovakya dahilinde bulunmuş olanlar hassaten kayde şayandır. Aynizamanda kuvvetli bir musikişinas olan ve şark musikilerine, bilhassa türk musikisine karşı derin bir alâka besleyen doktor Ripka türkler, anadolu türkleri, edebiyatları hakkında bir çok konferanslar vermiş, bir çok gazetelerde bu mevzular üzerinde makaleler neşretmiştir. Son günlerde, ramazan ve (Sabit)'in (Ethem huma)'si... hakkında etütler hazırlamaktadır. Prag radyosu beynelmilel radyolar bürosundan bir «Türk gecesi» tertibi emrini aldığı zaman doğrudan doğruya doktor Ripka'ya muracaat etti.

Konservatvarda derste bulunuyordum; (sizi telefonda istiyorlar) dediler, Ripka beni bu konserin tertibi için davet ediyordu. Gittim,

fakat ne yapacaktık? Çek gecesini denildiği zaman neler yapıldığını yakından biliyordum, diğer memleketlerin böyle fırsatlarda neler yaptıklarını da buradan dinliyoruz. Bu arada bir (Türk gecesi) için ne yapmalıydık, ne yapabilirdik? Türk musiki kudret ve irfanı âdeta imtihana davet ediliyordu, ve ben bu muazzam imtihanın sıcak terini döküyordum, beynelmilel repertuvara girmiş, beynelmilel medeniyete mal edilmiş neyimiz vardı?

(Cemâl Reşit)'in mecmuaları da olmasa ne yapacaktık? Prag radyosu daha evvelden bu gece için hazırlıkta bulunmuş ve büyük bir isabetle (Cemal)'in (on iki anadolu şarkısı)'ni Paristen getirtmişti. Bu bizim için çok büyük bir nimetti, (Cemal Reşit)'in piyano için yazmış olduğu ikinci mecmuasını getirtmeğe vakit yoktu, naçar elde mevcut anasırla iktifa edecektik. Doktor (Ripka) da eski alaturka plaklar vardı, bunlar içinden (Hafız Sami)'nin bir gazelinini, tamburi (Cemil) merhumun Şataraban saz semaisini, zeybek ve sirtosunu, ve bir de şarkı intihabettik. Türkiyede musiki nevi, hareket ve faaliyetleri etrafında doktora tafsilat verdim, esasen konserin başında türk edebiyatı hakkında konferansları vardı, o meyanda musikimizden de bahsetmeleri kararlaştırıldı. Ertesi gün konservatvarda derste idim:

Size radyodan telefon ediyorlar dediler; Prag radyosu müdürü iltifatkar bir mukaddmeden sonra (... bir türk musiki talebesinin şu sırada memleketimizde bulunmuş olması bizim için büyük bir fırsat ve nimettir, türk akşamı hakkında görüşmek üzere radyoya kadar gelmenizi radyomuz namına rica ederim..) diyordu, iki saat sonra Prag studyusunda idim, fevkalâde bir hüsnü kabule mazhar oldum. (... Cemal Reşit beyin armonize ettiği o çok güzel halk şarkılarınızdan bir kaç tanesini millî opera san'atkârlarımızdan Matmazel (Kozlikova) teganni edecektir, kendisine bu hususta yardım etmenizi rica ederiz, siz de teganni ediyormuşsunuz, bu şarkılardan bir kaçını da siz söyleyiniz bizi çok memnun edersiniz, sizi Kozlikova ile temasa getirelim adresinizi lütfediniz...) dediler. Adresimi verdim, programı tespit ettik, ayrıldım. Gece koleje geldiğim zaman radyonun mektubunu verdiler, bu mektupta (Kozlikova)'nın bana ertesi sabah saat onda millî operada intizarda bulunacağı yazılıyor, söyleyeceğimiz şarkıların intihabını ve kendisine yardımım rica olunuyordu. Muayyen saatta san'atkâr kadına mülaki oldum. (... güzel şarkılarımızı Çekçe söylemeği kararlaştırdık, esas itibarile dinleyecek olanlar Çeklerdir, hem bu musikiniz için daha iyi bir propa-

ganda olacaktır. Yalnız bana ritim ve nüans etrafında yardım etmenizi rica ederim, size adresimi vereyim evime geliniz, çalışalım..) dedi, ayrıldık; ertesi gün muayyen saatta evinde idim, fakat kendisi yoktu, bir mektup bırakmıştı, bu mektupta operada o gün teganni etmek mecburiyetinde kaldığından bahsediyor ve özür dileyordu. Ertesi sabah beni telefonla davet ediyordu, fakat maalesef icabet edebilecek hâlde değildim, yatıyordum, doktor bir hafta dışarıya çıkmamı menetmişti; radyoya telefona ettim, özür diledim.

Ayın on dördüncü akşamı, on beşinci gecesidi, saat tam yirmidi. Prag radyosu Türk gecesini dünyaya haber veriyordu, ansızın rahatsızlığım bu geceyi memleketteki eşe dosta telgrafla haber vermekten beni menetmişti, yatışım yerden ufak bir apareyle konseri dinliyordum. Evvelâ doktor Ripka edebiyatımızdan hassaten Fuzuli, Baki ve Nedim'den bahsetti. Bilâhare musikimizden, musiki nevilerimizden, halk musikimizden, alaturka musikiden, garp musikisinden yeni doğmakta olan millî ve asrî musiki mektebinden, Ankara musiki muallim mektebinden, konservatvardan, hükûmetin garp musikisine verdiği kıymet ve ehemmiyetten, Avrupaya gönderdiği talebeden, musiki tedrisatımızdan... Matmazel (Kozlikova) nın teganni edeceği türkülerden, onları armonize eden (Cemal Reşit) ten, plâkla dinletilecek olan gazel, saz semaisi, sirtö.. gibi şekillerden ve bu musikinin kıymetinden bahsetti. Doktordan sonra (Kozlikova) fevkalâde sesile dört Ana-

dolu türküsünü teganni etti. Hiç şüphe yok ifade fevkalâde idi, fakat Ritm bazan muhafaza edilemiyordu, hareket biraz isabetsiz oluyordu, faraza bazı yerler haddinden fazla ağır, bazı yerler de gene haddinden fazla hızlı söyleniyordu. Rahatsızlığım olmasaydı bunlar da olmiyacaktı; mamafih heyeti umumiyesi itibarile şarkılarımız muvaffakiyetle teganni edildi. Yüksek san'atkâr matmazel (Bojena Kozlikova) yı memleketim namına tebrik ederim. Bu şarkılar, yeni medeniyet zümresi içinde, yeni medeniyet tarafından kabul edilmiş benimsenmiş Türk eserleridi, onları yabancı memleketlerde yabancı ağızlardan dinlemek, onların hürmet ve itibar görmelerine şahit olmak insana öyle tatlı vederin bir heyecan, öyle müstesna bir şeref veriyor ki...Bunu(Cemal) e medyunuz. O da olmayaydı yeni medeniyetin yeni musiki irfanını aldığımızı, onu büyük bir kudret ve ihtisasla kullandığımızı bilmem nasıl ispat edecektik? Yeni âlem içinde yoksuzluğumuzu, san'atsızlık ve esersizliğimizi bütün acılığıyla, bütün fecaatile bir kere daha hissettim. Bu yolda yegâne çalışan Cemal'den daha başka, daha büyük eserler istemek millî bir haktır. Kompozisyon sahasında çalışanlarımızın çoğalması ve bize kıymetli eserler vermesi temennilerimizin en büyüğünü teşkil etmektedir. Halk şarkılarımızı müteakıp darülfünun kütüphanesi müdürü (Boretski) tarafından Çekçeye tercüme edilen (Baki) nin (Bir lebi gonce, yüzü gülzar dersen işte sen, harı gamda andelibi zar dersen işte ben...) beyitlerini millî tiyatro âzasından, san'atkâr profesör (Hurt) büyük

bir belâgat ve selâsetle okudu. Aynı san'atkâr (Hüseyin Rahmi)nin (Andelip hanım) hikâyesini anlattı. Nihayet plâklar çalındı ve Türk gecesine tahsis edilmiş olan müddet nihayet buldu, hatta geçti bile.

Diğer merkezlerin Türk san'atı namına bir şeyler yapup yapmadıklarını bilmiyorum. Bildiğim şey bu gecenin Prag'ta pek hafif ve zaif geçtiğidir. Fakat esefle tekrar ederim ki bu gün bu gibi fırsatların başka türlü neticeler vermesine imkân yoktur. Modern Türk musiki mektebi teessüs edinceye kadar, büyük bestekârlar, büyük eserlere malik oluncaya kadar bu gibi fırsatlar bize daima bu hasılâtı verecektir.

Prag muazzam bir musiki merkezidir, çok konservatvarı, millî opera ve tiyatrosu, çok filârmonisi, ve diğer müessesat, bir kelime ile çok musiki irfanı, merkezî Avrupada yüksek ve müstesna bir kıymet ve orijinaliteyi haiz bulunmaktadır. Onu bir makale serisile (Hayat) ın muhterem karilerine tanıtmak bana şeref verecektir.

(Stotni konservator hudby) yani (Prag devlet musiki konservatvarı) titrini taşıyacak olan ikinci mektubum bu serinin ilk numarasını teşkil edecektir.

HALİL BEDİ

